

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ - СКОПЈЕ
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“- ШТИП

ВОСПИТАНИЕ

Списание за теорија и практика

Штип, 2003/04

ВОСПИТАНИЕ

Списание за теорија и практика

Издавач:

Педагошки факултет „Гоце Делчев,, - Штип

За издавачот:

Д-р Блаже Китанов, декан

Редакциски одбор:

Д-р Блаже Китанов, редовен професор (претседател)

М-р Емилија Петрова Ѓорѓева, асистент (секретар)

Д-р Кирил Цацков, доцент

Д-р Стеван Алексоски, вонреден професор

Д-р Ванчо-Жан Колев, вонреден професор

Д-р Владимир Михајловски, доцент

М-р Снежана Мирасчиева, асистент

Јазична редакција:

Д-р Блаже Китанов

Компјутерска обработка:

Јереј Николче Ѓорѓев

Тираж:

500 примероци

Списанието излегува двапати годишно

**100 GODINI
IL LINDEN
GOCE DEL^EV**

Д-р Владимир МИХАЈЛОВСКИ
Педагошки факултет
Штип

ВЕЖБОВЕН КУРИКУЛУМ СО ДЕЦА ОД 5-7 ГОДИНИ ВО ФУНКЦИЈА НА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНАТА ПЕДАГОГИЈА НА БАЛКАНСКИТЕ ПРОСТОРИ

1. Досегашни можности, барања и очекувања во едукативната педагошка практика на балканските простори

„Умот на малото дете се разликува од нашиот. Кога ќе ја сфатиме ограниченоста на родучувањето преку вербалната инструкција, тогаш целиот концепт на образование се менува. Тогаш тоа растанува прашање во обезбедување на соодветна средина, а не силување на неговите уми со нашите зборови“

Марија Монтесори

Во ВО. практика на детските градинки и основните училишта на просторите на поранешна ЈУ на проблемски план сеуште се евидентни потценувања на различните мотиви кај децата и отсуство на стимулирање на повеќето фактори кои влегуваат во категоријата на когнитивните процеси: изворност на фантазијата, изненадна и снажна инспирација за мисловна продукција, богатство и разновидност на идеи, асоцирање на идеи на невообичаен начин, развивање на естетска осетливост и отвореност на духот за нови идеи, стимулирање на високо ниво на аспирации и постигања, вежбање на мислењето во разни креативни генерализации, трансформации на дадените идеи и барања на нови решенија и значења.

Мошне значајно за досегашниот училишен систем е и следново објективно и храбро предупредување на Суходолски:

„Училишните системи во доволна мерка не ги експлоатираа природните резерви на способностите кои постојат во општеството... Педагогијата на подготовка за животот повеќе беше насочена кон општествената условеност на професијата, создавање на подеднакви можности за користење на просветата од страна на сите; но таа не го покренала проблемот на експлоатација на општествените реформи на надареноста“¹.

Ј. Штрајбер во своето дело „Американскиот предизвик“ ќе напише дека: „Изворите на богатството и напредокот се помалку материјални откога и да е досега. Тоа не се даровите од природата или на случајот, како што се нафтата, златото, ниту дури бројот на жителите на една земја, туку придобивките на човечкиот дух, способноста една нова идеја да се спроведе во дело низ фазите на индустрискиот процес, талентот, здружувањето на способностите и создавањето на организации кои можат лесно да се приспособат на новите услови...“².

Пред **современата педагогија**, современите воспитувачи, наставници и стручни соработници се поставуваат следниве предизвици:

-На кои начини може да се изгради и валоризира покреативен стил во непосредната В.О. работа во нашите детски градинки и училишта?;

-Како да се применуваат разновидните извори на знаења, како да се прилагодат ВО. активности на целокупните потенцијали, можности и потреби на децата од предучилишна и раноучилишна возраст?;

-Кој е системот на мерки во воспитувањето и развивањето на креативните способности на сите В.О. фактори во училиштето, и како латентната креативност кај децата и учениците да се трансформира во вистинска продуктивна способност?;

-На кои начини В.О. активности и наставата да се трансформираат т.е. децата и учениците да бидат постојано активни и мотивирани?.

Заедничката порака на сите наведени иновациски предизвици е **идеата на иднината** да биде воспитно средство кај секој креативен воспитувач и наставник.

2. Експерименталната педагогија - предизвик на промените и футуролошките очекувања во сферата на современата едукација

"Иднината на нашата цивилизација зависи од креативната имагинација на идните генерации"

Торенс

Експерименталната педагогија³ е наука за воспитувањето која ги применува правилата на експерименталните методи на различни педагошки проблеми. Најголемиот придонес на експерименталната педагогија за педагошката наука е во проучувањето на воспитната практика во детската едукација, врз основа на современи истражувачки методи на методолошки план. Во тој контекст, во својот развој експерименталната педагогија се залагала за отворање на експериментални училишта со лаборатории и вежбални во кои студентите и наставниците се обучувале во примената на новите методи и иновациите во наставата. Виден е и нејзиниот придонес во проучувањето на детскиот развој и воспитно-образовната работа врз основа на индивидуалните можности и способности на децата, како и воведувањето на статистичкото мерење со што се унапредува и развојот на методологијата на педагогијата.

Проблемот на вежбањата и вежбовните активности е актуелен во рамките на експерименталната педагогија од следниов аспект: Дали е можно преку воспитување или специјално вежбање да се влијае на когнитивните способности, т.е. дали способностите кај децата и учениците од постарата предучилишна возраст и раната училишна возраст можат да се воспитуваат и развиваат под влијание на вежбањата.

3. Р приказ на некои истражувања од експерименталната педагогија на вежбовни активности со деца од предучилишна и ранучилишна возраст

Во овој труд ќе презентираме некои покарактеристични истражувања од значење за децата од предучилишна и ранучилишна возраст кои го третираат проблемот на вежбањата. Впрочем, сите досегашни експерименти во најразвиените земји во светот и на просторите на поранешна Југославија, потврдиле дека преку вежбањата може да се влијае врз развојот на способностите преку усвојување на подобри и поефикасни методи на работа кои овозможуваат поуспешен приод кон проблемите, попродуктивна разработка на начинот на нивното решавање и подобро сфаќање на односите помеѓу средствата и целта.

3.1. Галерин со соработниците⁴

Во своите истражувања дошле до заклучок дека учењето на броевите треба да започне со мерење на должината, тежината и

запремината. Децата увидуваа што со што се мери така што за секоја чаша турена во тенџерче е земена по една играчка. Со ваквата постапка децата научиле за кое својство на предметот се работи, да го издвојуваат предметот од целината и да го претстават како множина од применетите мери. Потоа децата се вежбале во споредување на дадените множини при што се формираа поимите: „Исто толку“, „Помалку“, „Повеќе за“, „Еднакво“, „Помалку за“ а потоа следело запознавање со единицата и другите броеви. По проучувањето на првите десет броја децата се вежбале во проучување помеѓу величините кои се мерат и бројот кој се добива со мерењето. Резултатите од обучувањето кое траело 8 месеци, покажале дека од вкупно 50 деца, 45 од нив имале способност за увидување на она кое е непроменливо во промените.

3.2. Михајловски, В. ⁶

Во својот д-р труд го испитуваше влијанието на вежбовните активности кај забавишните деца и кај учениците од прво одделение во функција на развојот на нивните когнитивни способности.

Сообразно на постојниот наставен план и програма со одредени сопствени модификации на истиот, авторот конципира говорни вежби и говорни игри во функција на унапредување на когнитивните способности кај забавишните деца и работни вежби кај учениците во прво одделение во траење од два месеца. Имено, во месеците април и мај 1997 год. беа реализирани вкупно 44 вежбовни активности со забавишни деца и ученици од прво одделение во рамки на вежбовен експериментален модел во вкупно седум градови во РМ. (Скопје, Штип, Битола, Кочани, Делчево, Гевгелија и Радовиш), во рамките на следниве В.О. подрачја односно наставни предмети:

- Развој и култура на говорот;**
- ЗРОС(запознавање на природната и општествената средина);**
- Математика;**
- Македонски јазик**
- Природа и општество**
- Математика.**

Авторот на вежбовниот модел примени педагошки експеримент со помош на паралелни групи - една експериментална и една контролна во наведените градови. Учинокот од реализираните вежбања во експерименталните забавишни групи беше проценет компаративно и во двете групи преку:

-Рогресивни Равенови матрици во боја-серија А, АВ и Б, за забавишни деца

- **Тест ТИР-1** за испитување на првачиња кој го применивме на дел од примерокот со забавишните деца во експерименталните и контролните групи ;

-**Вежби во серијација** -матрица 1-8 која ја применивме на дел од примерокот на забавишните деца во експерименталните и контролните групи ;

-**Тест МР-58** за испитување на математичките претходни знаења на училишните почетници кој го применивме на дел од примерокот на забавишните деца во експерименталните и контролните групи ;

Реализираниот вежбовен модел со деца од 5-7 год. ги задоволи и битните предуслови неопходни во обучувањето на децата од предучилишната возраст и тоа:

-Конкретност на мислењето

-Зголемена емоционалност

-Потребата за игра.

Сите наведени методолошки параметри беа во прилог на реализираните вежбања во експерименталните групи и ја потврдија хипотезата за влијанието на вежбањата врз когнитивните способности за разлика од контролните групи на забавишни деца и ученици од прво одделение.

3.3. Клиндова ⁷

Реализирала истражување за да ја провери хипотезата: " Дали може со тренинг да се влијае на некои општи способности". Испитувањето го извршила врз 25 деца од пет години. Споредувајќи ги резултатите на групата која била вежбана со резултатите на контролната група дошла до заклучок дека помеѓу двете групи постои значајна разлика во степенот на развиеноста на некои општи способности (вербални и невербални). Генералните заклучоци биле дека преку вежбање-учење е можно да се влијае врз развојот на способностите во предучилишниот период.

3.4. Гаригл и Доналдсон ⁸

Реализирале истражување со 80 деца на возраст од 4-6 год. со цел да се испита бројот на поимите кои детето било во состојба да ги конзервира, во ситуации кога експериментаторот со нив директно работи и во ситуации кога децата се бавеле со различни активности. Од вкупно 80 деца, 50 од нив ги усвоиле поимите на конзервација кога трансформацијата била случајна, а само 13 деца ги усвоиле поимите на конзервација кога трансформацијата била интенционална. Како објаснување за добиените резултати е поголемата свртеност на децата кон сопственото лингвистичко истражување, со што овие автори навеле дека традиционалниот

начин на испитување на конзервацијата на поимите може да ги потцени когнитивните способности кај децата.

3.5. Богуславска⁹

Констатира дека кај децата од предучилишна возраст оптималните услови за формирање на поимите настануваат во ситуацијата на играње, додека кај децата од постарата предучилишна возраст најдобри резултати во мисловната сфера не се постигнуваат во играта, туку во условите на занимањата кога детето почнува да се раководи од стремежот да стекнува нови знаења за предметите, појавите. На овој начин се шири кругот на претставите и доаѓа до формирање на интелектуални операции и развивање на нови мотиви на сознајни активности кои овозможуваат систематско и свесно усвојување на новите знаења, со што се врши и психолошка припрема на децата за поаѓање в училиште.

3.6. Хохлова¹⁰

Го проучувала процесот на формирање на интелектуални операции во гласовната анализа на зборовите кај децата од постарата предучилишна возраст. Методата на обучување со децата од постарата предучилишна возраст се состоела во тоа што експериментаторот изговарал збор и барал од детето да го расчлени, гласно говорејќи на гласови од кои тој збор е составен.

Наведените експерименти на Хохлова убедливо покажале дека кај децата од постарата предучилишна возраст од 5-7 год., потполното формирање на анализата на гласовниот состав на зборовите може да биде формирана релативно лесно после 5-7 вежбања по 20 мин. во тек на кои детето анализира од 40-45 зборови т.е. детето може да научи да ги издвојува поодделните гласови од зборовите и да го одредува бројот и природата на гласовите кои влегуваат во составот на зборовите. Воедно истражувањата на Хохлова покажале дека децата од постарата предучилишна возраст лесно можат во својот фонолошки развоен статус да се унапредат до степен кој е неопходен за совладување на писменоста со што се актуелизира и прашањето за сериозната можност во обучување на писменоста кај децата од постарата предучилишна возраст, се разбира под услов да се создаде специјална методика која би водела сметка за особеностите во развојот на фонематскиот слух и формирањето на интелектуалните операции при читањето.

3.7. Ивиќ¹¹

Извршил истражување за поведението на децата од Белград во решавање на класичните задачи на Пијаже. Беа применети задачи

со конзервација и тоа: конзервација на дисконтинуирани величини, конзервација на кореспонденција на две низи, конзервација на супстанци со континуирани количини(вода и пластелин).

Испитувањето опфати 145 деца од подобрите Белградски предучилишни установи и основни училишта на возраст од 5 - 9 години. Добиените резултати биле:

1. Кај децата помали од 6 год. преовладувало мислењето во кое нема конзервација;
2. Конзервацијата на дисконтинуираните количини се јавува пред конзервацијата на континуираните количини;
3. Конзервацијата на кореспонденција на две низи(по 10 елементи во низата) се формира во времето од 6,5 год;
4. Конзервацијата на дисконтинуираните количини се формира во периодот од 7-8 год.

3.8. Јовичиќ¹²

Извршил истражување со цел да утврди како се развива сфаќањето на каузалните односи кај децата од исто јазично подрачје(Југославија). Со испитувањето беа опфатени деца од 2,9-13,7 год. Авторот дошол до следните заклучоци:

- а) Физичката стварност многу рано влијае како фактор во развојот на детското сфаќање за светот;
- б) Постојат возрасни ограничувања во погледот на детските можности во сфаќањето на природните појави;
- в) Процесот на развојот во сфаќањето на физичката каузалност кај децата има динамичен карактер и резултира со интеракција помеѓу поранешните детски сфаќања и фактите за физичката стварност на објективниот свет ;
- г) Адекватниот начин на водење од страна на испитувачот може видно да придонесе во самостојно доаѓање до увидување на одредени односи во посматрањето на природните појави.

4. Битни когнитивни компоненти при мерењето на педагошките взаемни дејствија во детските градинки и основните училишта

"За разлика од училиштето, во детската градинка веќе одамна го надминавме настојувањето сите деца во групата да ги забавуваме на

ист начин, да ги учиме на иста ресничка, ист стух на рамет, да им поделиме иста хартија..."

Ана Фројд

Во соодносот на играта и когнитивниот развој авторот I. Athely¹³ ги наведува следниве специфични процеси на менталниот развој на детето:

- Селективно внимание(спремност за проринување или игнорирање на дразби
- Категоризација (групирање на дразбите на различни начини);
- Генерализација (пренесување на релевантни податоци на нови ситуации);
- Тестирање на хипотези (формулирање на односи помеѓу настани);
- Решавање на проблеми (предлагање на можни соодветни решенија);
- Креативност(донесување на оригинални решенија врз стари и нови проблеми
- Асоцијација(развијање на очекувања врз основа на појавување на настани);
- Идентификација (заклучување врз основа на претходно искуство);
- Симболична репрезентација (користење на слики, симболи, знаци, за претставување на предмет или настан);
- Формирање на роими (организирање на физички настани во рамки на простор, време, релации, веројатности и сл.);
- Логички операции (користење на логичките операции-реверзибилност, идентитет и сл.);
- Репрезентативно мислење (користење на јазикот и рисмото за претставување на објектите, настаните);
- Резонирање (формирање на синџир на хипотетичко-дедуктивни заклучоци;
- Метакогнитивна и металингвистичка свест (размислување за сопственото интелектуално и лингвистичко функционирање).

5. Вежбовен интроспективен курикулум за воспитувачите и одделенските наставници во експерименталните групи во вежбовниот модел на ВМ (општо упатство за работа)¹⁵

1. Дали моите гестови и мимики при говорот ги осмислуваат моите зборови;

2. Дали сум физички и психички напнат додека говорам;
3. Дали добро го познавам она кое го зборувам пред децата од 5-7 год.;
4. Дали мојот речник е доволно богат и добар;
5. Дали изборот на зборови е доволно добар и мотивирачки во непосредната комуникација;
6. Дали имам доволно смисла за хумор со децата од 5-7 години;
7. Дали ги почитувам мислењата и на другите деца;
8. Дали продуцирам идеи, колку сум креативен и активен на мисловен план со децата од предучилишна и раноучилишна возраст;
9. Во колкав степен можам да ги применувам различните видови на детско творештво;
10. Дали доволно умеам да воспитам жив интерес, мотив и љубов кај децата кон одбраните литературни творби (стихуван, прозен, драмски текст) од детската и народната литература;
11. Во колкав степен умеам да ги воочувам и применувам изразните компоненти на говорот во непосредните В.О. активности со децата од предучилишна и раноучилишна возраст;
12. Дали доволно добро се снаоѓам во процесот на вербализацијата со децата од 5-7 год. во поглед на поставување адекватни прашања со кои ќе ја поттикнам самостојноста на детското мислење ;
13. Дали секогаш истражувам и применувам нови постапки за вежбање на говорниот и мисловниот развој кај децата од предучилишна и раноучилишна возраст ;
14. Дали доволно добро знам импресивно да раскажувам приказни, и дали при раскажувањето повеќе го преферирам обичното или творечкото раскажување со децата од предучилишна и раноучилишна возраст;
15. Дали и во колкав степен можам да управувам, координирам и насочувам доволно стручно и мотивирачки во мошне значајната детска игра;
16. Дали умеам да синтетизирам повеќе проблемски активности и да ги направам радосни и интересни во рамките на насочените, слободните, игровните, вежбовните или креативните активности со децата од 5-7 год.;
17. Дали умеам да разликувам импровизирана од креативна драматизација, какви се моите уметнички квалитети за поемотивно пренесување на идејната, воспитната, еколошката, педагошката и друга порака преку реализираната драмска игра со децата од предучилишна и раноучилишна возраст;

18. Какви се моите стручни познавања на сензибилитетот за јазично говорно творештво и сопствена реализација на јазични говорни игри со децата од 5-7 год. во детската градинка и основното училиште.

Литература:

1. Jackson-Roedel-Robinson, (1990), Gifted young children, Columbia university, New York.
2. McShane, J., (1991), Cognitive Development, An information processing approach, Basil Blackwell, Oxford.
3. Митровиќ Д.(1986) , Претшколска педагогија, Светлост, Сарајево.
4. Михајловски, В. (2002), Вежбовен експериментален модел со забавишни деца и ученици од прво одделение во функција на когнитивните способности, необјавен докторски труд, одбранет на Педагошкиот факултет во Битола.
5. Михајловски, В. (2003), Работни листови за самостојно вежбање на когнитивните способности по В. О. подрачја: Развој и култура на говорот, Математика и ЗПОС за деца од 5-7 год., Просветно дело, Скопје, (книгите се во процедура на нивно издавање).
6. Петров, Н.-Михајловски, В. (1996), Методика по развој и култура на говорот со практикум, Биангл, Битола.
7. Суходолски, Б. (1974), Три педагогије, Дуга, Београд.
8. Стојаковиќ П. (1986), Развивање способности учења, Светлост, Сарајево.